

Pracovní úraz

Za právní úpravy účinné v době od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2020 zaměstnavatel hradil (zavázal se hradit) jednorázové odškodnění pozůstalých nad rámec stanovený právními předpisy ve smyslu ustanovení § 4 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb., poskytl-li odškodnění (zavázal se je poskytnout) někomu jinému než pozůstalému manželovi, nezaopatřenému dítěti nebo (jestliže s ním žili v domácnosti) rodičům zemřelého zaměstnance, anebo ve výši, která s ohledem na konkrétní okolnosti přesahuje míru újmy oprávněných osob (danou především kvalitou a intenzitou vzájemného vztahu zemřelého zaměstnance a oprávněných osob, popř. dalšími specifickými okolnostmi případu jako jsou například mimořádné okolnosti úmrtí zaměstnance, nízký věk oběti či pozůstalých, závislost pozůstalých na zemřelém a hlubší citové strádání pozůstalých apod.); jednorázové odškodnění pozůstalých, které zaměstnavatel hradil (zavázal se hradit) nad částku základní výše odškodnění 240 000 Kč, není plněním nad rámec stanovený právními předpisy, odpovídá-li míře újmy odškodňované oprávněné osoby.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 21 Cdo 1124/2022-142 ze dne 26.5.2023)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně TROJEK, a. s. se sídlem v P., zastoupené Mgr. G.K., advokátkou se sídlem v O., proti žalované Kooperativa pojišťovně, a. s., Vienna Insurance Group se sídlem v P., o 680 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 16 C 107/2019, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 4. května 2021, č. j. 36 Co 110/2020-115, tak, že dovolání žalobkyně proti rozsudku městského soudu v části výroku I, v níž bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů řízení, a ve výroku II se odmítá. Dovolání žalobkyně proti rozsudku městského soudu v části výroku I, v níž bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 24. února 2020, č. j. 16 C 107/2019-85, ve výroku o zamítnutí žaloby na zaplacení 200 000 Kč s 9 % úrokem z prodlení z částky 200 000 Kč za dobu od 31. 7. 2018 do zaplacení, se zamítá. Rozsudek městského soudu ve výroku I, s výjimkou jeho části, v níž bylo rozhodnuto o zamítnutí dovolání žalobkyně, a ve výroku II a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 24. února 2020, č. j. 16 C 107/2019-85, v části výroku o věci samé, v níž bylo rozhodnuto o zamítnutí žaloby na zaplacení 480 000 Kč s 9 % úrokem z prodlení z částky 480 000 Kč za dobu od 31. 7. 2018 do zaplacení, a ve výroku o náhradě nákladů řízení se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 8 dne 7. 6. 2019 domáhala, aby jí žalovaná zaplatila částku ve výši 680 000 Kč spolu s 9 % úrokem z prodlení jdoucím z této částky od 31. 7. 2018 do zaplacení. Žalobu odůvodnila tím, že dne 21. 8. 2015 došlo na Slovensku k smrtelným pracovním úrazům dvou zaměstnanců žalobkyně, P. M. a K. P. Oba pracovní úrazy žalobkyně „nahlásila“ žalované jako pojistnou událost a žalovaná vyplatila na jednorázovém odškodnění pozůstalých rodičům zemřelého P. M. 228 000 Kč (pojistné plnění krátily v rozsahu 5 % z důvodu

spoluzavinění) a rodičům zemřelého K. P. 240 000 Kč. Protože žalobkyně přes postoj žalované pocítovala z lidského hlediska potřebu pozůstalé odškodnit vyšší (jejich újmě odpovídající) částkou, uzavřela dne 7. 3. 2018 s rodiči K. P. dohodu o jednorázovém odškodnění pozůstalých, na základě níž jim vyplatila částku 240 000 Kč, a dne 20. 6. 2018 uzavřela dohodu o jednorázovém odškodnění pozůstalých též s rodiči a sourozenci P. M., na základě níž vyplatila rodičům zemřelého 240 000 Kč a sourozencům zemřelého 200 000 Kč. Dne 19. 7. 2018 požádala žalobkyně žalovanou o vyplacení pojistného plnění ve výši 680 000 Kč s ohledem na uzavření dohod o jednorázovém odškodnění pozůstalých, žalovaná však toto vyplatit odmítla s odůvodněním, že toto odškodnění je nad rámec ustanovení zákoníku práce a není proto kryto zákonným pojištěním zaměstnavatele.

Žalovaná proti uplatněnému nároku zejména namítala, že žalobkyně bez jejího souhlasu vyplatila jednorázové odškodnění nad zákonem stanovenou výši 240 000 Kč a v případě sourozenců P. M. též mimo zákonem stanovený okruh oprávněných osob.

Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 24. 2. 2020, č. j. 16 C 107/2019-85, žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 1 200 Kč. Soud prvního stupně vyšel (mimo jiné) ze zjištění, že dne 21. 8. 2015 utrpěli zaměstnanci žalobkyně P. M. a K. P. smrtelný pracovní úraz, na jehož odškodnění žalovaná pojišťovna vyplatila jednorázové odškodnění pozůstalých rodičům P. M. 228 000 Kč (pojistné plnění bylo kráceno o 5 %, neboť zaměstnanec „svým zaviněním porušil pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“) a pozůstalým rodičům K. P. 240 000 Kč, že žalobkyně nad rámec tohoto plnění na základě uzavřených dohod o jednorázovém odškodnění pozůstalých vyplatila pozůstalým rodičům K. P. 240 000 Kč, pozůstalým rodičům P. M. 240 000 Kč a sourozencům P. M. 200 000 Kč a že žalovaná na základě tohoto plnění odmítla žalobkyni vyplatit pojistné plnění. Soud prvního stupně na základě takto zjištěného skutkového stavu dospěl k závěru, že zaměstnavatel není oprávněn se jednostranně svým vlastním rozhodnutím bez souhlasu pojišťovny zavázat hradit jednorázové odškodnění pozůstalým nad zákonem stanovenou částku 240 000 Kč, ani rozšiřovat okruh oprávněných osob pozůstalých. Pokud tak žalobkyně učinila, jde to „k její tíži“.

K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 5. 2021, č. j. 36 Co 110/2020-115, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I) a žalobkyni uložil povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení 900 Kč (výrok II). Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Poukázal, že „dle § 4 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb. nemusí pojišťovna hradit škodu, kterou se zaměstnavatel zaváže uhradit nad rámec stanovený právními předpisy“, a že (v návaznosti na ustanovení § 378 zákoníku práce) žalobkyně přesto „přikročila k uzavření dohod a nad částku stanovenou zákonem (byť jako minimální) v rozporu s pokyny žalované pozůstalým po svých zaměstnancích plnila [§ 8 písm. c) zákona (správně vyhlášky - pozn. dovolacího soudu) č. [125/1993](#) Sb.], rozšířila tak i zákonem stanovený okruh oprávněných osob pozůstalých o sourozence zemřelého zaměstnance“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu, a to proti jeho oběma výrokům, podala žalobkyně dovolání. Namítá, že odvolací soud nesprávně vyložil a aplikoval právní úpravu provedenou ustanovením § 378 zákona č. [262/2006](#) Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 30. 9. 2015, a ustanovení § 4 a § 8 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, ve znění pozdějších předpisů. V řízení nebylo prokázáno a ani tvrzeno, že by žalobkyně nerespektovala pokyny pojišťovny a že by se bez souhlasu žalované zavázala k náhradě promlčené pohledávky. Žalobkyně se „nezavázala k úhradě škody nad rámec stanovený zákoníkem práce, když ust. § 378 zákoníku práce je stanovena nejnižší, tzv. základní výše škody“; oba soudy „se vůbec nezabývaly výší škody a nezjišťovaly, zda se žalobkyně zavázala hradit škodu nad rámec stanovený zákoníkem práce“. Ustanovení § 4 výše uvedené vyhlášky „nelze vykládat tak, že pokud zaměstnavatel uhradí částku vyšší, než je minimální částka stanovená právním předpisem (ust. § 378 zákoníku práce ve znění účinném do 30. 9. 2015),

jedná se o částku nad rámec stanovený příslušnou právní úpravou a stejně tak nelze posoudit jednání žalobkyně dle ust. § 8 písm. c) vyhlášky jako jednání v rozporu s pokyny pojišťovny v řízení o náhradě škody“. Odvolací soud se podle dovolatelky ani nevypořádal s novelou zákoníku práce účinnou od 1. 1. 2021 a jeho „novým ustanovením § 271i odstavce 2“. Protože odvolací soud posoudil věc v rozporu s hmotným právem, žalobkyně navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobkyně zamítl. Vyslovila souhlas se závěry soudů obou stupňů o tom, že žalobkyně nemůže svým svévolným rozhodnutím zavazovat svou zákonnou pojišťovnu k plnění nad částku stanovenou zákoníkem práce.

Nejvyšší soud jako soud dovolací [§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Žalobkyně podaným dovoláním rozsudek odvolacího soudu napadla i v části, ve které bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů řízení a o náhradě nákladů odvolacího řízení. Nejvyšší soud dovolání žalobkyně v uvedené části směřující proti výrokům o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl, neboť dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.].

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že dne 21. 8. 2015 utrpěli zaměstnanci žalobkyně P. M. a K. P. smrtelný pracovní úraz. Žalobkyně je pro případ své odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání pojištěna u žalované, u níž uplatnila nárok na pojistné plnění z této škodné události. Žalovaná na odškodnění uvedeného pracovního úrazu vyplatila na jednorázovém odškodnění pozůstalých rodičům P. M. 228 000 Kč (pojistné plnění bylo kráceno o 5 %, neboť zaměstnanec „svým zaviněním porušil pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“) a pozůstalým rodičům K. P. 240 000 Kč. Žalobkyně nad rámec tohoto plnění na základě uzavřených dohod o jednorázovém odškodnění pozůstalých vyplatila pozůstalým rodičům K. P. 240 000 Kč, pozůstalým rodičům P. M. 240 000 Kč a sourozencům P. M. 200 000 Kč. Žalobkyně dne 19. 7. 2018 požádala žalovanou o zaplacení 680 000 Kč, které takto pozůstalým svým zaměstnanců vyplatila. Žalovaná požadavek žalobkyně odmítla s odůvodněním, že žalobkyně další odškodnění poskytla nad rámec stanovený právními předpisy.

Za tohoto skutkového stavu závisí napadený rozsudek odvolacího soudu (mimo jiné) na vyřešení otázky hmotného práva, za jakých okolností je odůvodněn závěr, že zaměstnavatel hradil (zavázal se hradit) jednorázové odškodnění pozůstalých nad rámec stanovený právními předpisy. Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, je

dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je zčásti opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat - vzhledem k tomu, že k smrtelnému pracovnímu úrazu zaměstnanců žalobkyně došlo dne 21. 8. 2015 - podle zákona č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů účinném do 30. 9. 2015 (dále jen „zákoník práce“ nebo „zák. práce“), a subsidiárně též (srov. § 4 zák. práce) podle zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 29. 12. 2016 (dále též „o. z.“), jakož i podle vyhlášky č. [125/1993](#) Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. [125/1993](#) Sb.“).

Zaměstnavatelé, kteří zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance, jsou - s výjimkou organizačních složek státu - pro případ své odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání pojištěni, a to buď u České pojišťovny, akciové společnosti (nyní Generali České pojišťovny a. s. se sídlem v Praze 1, Spálená č. 75/16, IČO 45272956), jestliže s ní měli sjednáno toto pojištění ke dni 31. 12. 1992, nebo, v ostatních případech, u Kooperativy, československé družstevní pojišťovny, akciová společnost (nyní Kooperativy pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group se sídlem v Praze 8, Pobřežní č. 665/21, IČO 47116617), případně jejího právního nástupce v České republice (srov. § 365 zák. práce a § 205d odst. 1 zákona č. [65/1965](#) Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. [231/1992](#) Sb., zákona č. [74/1994](#) Sb. a zákona č. [220/2000](#) Sb.). Z titulu tohoto zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání má zaměstnavatel právo, aby za něj příslušná pojišťovna nahradila škodu, která vznikla zaměstnanci při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, v rozsahu, v jakém za ni zaměstnavatel odpovídá podle zákoníku práce (srov. § 365 zák. práce a § 2 odst. 1 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.). Pojišťovna však nehradí škodu, kterou se zaměstnavatel zavázal hradit nad rámec stanovený právními předpisy (§ 4 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.).

Pojistné plnění příslušná pojišťovna vyplatí přímo poškozenému. Nahradil-li zaměstnavatel poškozenému škodu nebo její část přímo, má právo, aby mu pojišťovna vydala to, co by za něj jinak plnila poškozenému (srov. § 5 odst. 2 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.).

Poruší-li zaměstnavatel povinnosti uvedené v § 8 písm. a), b) a c) a tím ztíží zjištění právního důvodu plnění, rozsahu nebo výše škody, má pojišťovna vůči němu právo na přiměřenou náhradu, zejména nákladů vyvolaných tímto porušením, nejvýše však do poloviny částek, které z důvodu pojistné události vyplatila (§ 9 odst. 1 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.). Nevznese-li zaměstnavatel v řízení o náhradě škody, kterou má pojišťovna uhradit, bez souhlasu pojišťovny námitku promlčení [§ 8 písm. c)] nebo zaváže-li se bez tohoto souhlasu uhradit promlčenou pohledávku, není pojišťovna povinna plnit. Pojišťovna není povinna plnit, ani když zaměstnavatel bez souhlasu pojišťovny uzavře soudní smír [§ 8 písm. d)] - § 9 odst. 2 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.

Podle ustanovení § 366 odst. 1 zák. práce zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Podle ustanovení § 380 odst. 1 zák. práce pracovním úrazem pro účely tohoto zákona je poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Podle ustanovení § 375 odst. 1 zák. práce zemře-li zaměstnanec následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, je zaměstnavatel povinen v rozsahu své odpovědnosti poskytnout:

- a) náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s jeho léčením,
- b) náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem,
- c) náhradu nákladů na výživu pozůstalých,
- d) jednorázové odškodnění pozůstalých,
- e) náhradu věcné škody; ustanovení § 265 odst. 3 platí i zde.

Podle ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce jednorázové odškodnění pozůstalých přísluší pozůstalému manželovi a nezaopatřenému dítěti, a to každému ve výši nejméně 240 000 Kč; rodičům zemřelého zaměstnance, jestliže žili se zaměstnancem v domácnosti, v úhrnné výši nejméně 240 000 Kč. Jednorázové odškodnění ve výši nejméně 240 000 Kč přísluší i v případě, že se zemřelým zaměstnancem žil v domácnosti pouze jeden rodič.

Z citovaných ustanovení vyplývá, že v případě smrti zaměstnance následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání je zaměstnavatel povinen v rozsahu své odpovědnosti poskytnout mimo jiné jednorázové odškodnění pozůstalých, které přísluší pozůstalému manželovi zemřelého zaměstnance a jeho nezaopatřenému dítěti, a to každému ve výši nejméně 240 000 Kč, jakož i rodičům zemřelého zaměstnance, jestliže s ním žili v domácnosti, v úhrnné výši nejméně 240 000 Kč. Účelem tohoto dílčího nároku na náhradu škody (újmy) je jednak jednorázové zmírnění sociálních dopadů smrti zaměstnance do sféry jeho nejbližších příbuzných, se kterými zemřelý zaměstnanec prostřednictvím příjmu ze svého zaměstnání sdílel (byl povinen sdílet) náklady na jejich životní potřeby a aktivity a kteří jsou náhlým výpadkem tohoto příjmu potenciálně nejvíce zasaženi, jednak odčinění nemajetkové (zejména citové) újmy, která těmto nejbližším příbuzným zaměstnance vznikla v souvislosti s jeho smrtí. Jednorázové odškodnění pozůstalých náleží jen osobám taxativně vyjmenovaným v ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce a žádným dalším pozůstalým po zaměstnanci je nelze poskytnout; nepřísluší proto ani sourozenci zaměstnance.

Okruh osob, jimž přísluší jednorázové odškodnění pozůstalých a jež jsou uvedeny v ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce, nelze rozšiřovat prostřednictvím ustanovení § 2959 o. z., které stanoví, že při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení a že nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Ustanovení § 2959 o. z. upravuje rozsah náhrady nemajetkové újmy spočívající v duševních útrapách při ublížení na zdraví a při usmrcení, k nimž došlo za podmínek pro vznik povinnosti nahradit (odčinit) jinému majetkovou a nemajetkovou újmu uvedených v ustanoveních § 2894 a následujících o. z., která neobsahují skutkovou podstatu odpovědnosti zaměstnavatele za škodu (újmu) při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Podmínky pro vznik odpovědnosti zaměstnavatele za škodu (újmu) při pracovních úrazech a nemocech z povolání, jakož i způsob a rozsah náhrady této škody (újmy), jsou obsaženy v zákoníku práce, který – jak vyplývá z ustanovení § 1 písm. a) zák. práce – upravuje (mimo jiné) právní vztahy vznikající při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (individuální pracovněprávní vztahy) a který se na práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele z těchto vztahů použije přednostně před občanským zákoníkem (srov. § 4 zák. práce a § 2401 odst. 1 o. z.). Odpovědnost zaměstnavatele za škodu (újmu) při pracovních úrazech a nemocech z povolání je v zákoníku práce koncipována – v zájmu ochrany zaměstnanců [srov. ustanovení § 1a odst. 1 písm. a) zák. práce, které zakotvuje zvláštní zákonnou ochranu postavení zaměstnance jako jednu ze základních zásad pracovněprávních vztahů] – velmi široce jako zvláštní druh objektivní odpovědnosti [tzv. odpovědnost za výsledek – poškození zdraví, které zaměstnanec utrpěl za stanovených podmínek, aniž by bylo pro vznik této odpovědnosti významné, zda zaměstnavatel v souvislosti s poškozením zdraví zaměstnance porušil své právní povinnosti (srov. § 366 odst. 4 zák. práce)]. Tomu odpovídá i zvláštní (oproti

úpravě v občanském zákoníku) úprava způsobu a rozsahu náhrady škody (újmy) vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání v ustanoveních § 369–379 zák. práce, která vylučuje použití úpravy způsobu a rozsahu náhrady újmy obsažené v ustanoveních § 2951 a následujících o. z. (k okruhu osob, jimž přísluší jednorázové odškodnění pozůstalých, srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 21 Cdo 710/2019, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. 21 Cdo 2669/2021, v nichž dovolací soud vyslovil právní názor, že jednorázové odškodnění pozůstalých podle ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce nenáleží ani zaopatřenému dítěti a družce zaměstnance).

S účinností od 1. 1. 2012 (tj. po novele provedené zákonem č. [365/2011](#) Sb., kterým se mění zákon č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) zákoník práce v ustanovení § 378 odst. 1 stanovil, že pozůstalému manželovi a nezaopatřeným dětem náleží jednorázové odškodnění každému ve výši „nejméně 240 000 Kč“, rodičům zemřelého zaměstnance, jestliže žili se zaměstnancem v domácnosti, v úhrnné výši „nejméně 240 000 Kč“; změna právní úpravy od 1. 1. 2012 zde spočívala v tom, že v § 378 odst. 1 ve větě první a druhé se za slova „ve výši“ vkládá slovo „nejméně“ (srov. Čl. I bod 319. zákona č. [365/2011](#) Sb.). Na základě srovnání původní a nové právní úpravy soudní praxe (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2202/2018, uveřejněný pod č. [82/2020](#) Sb. rozh. obč. – dále jen „R 82/2020“) dospěla k závěru, podle kterého uvádí-li citované ustanovení zákoníku práce „nejméně 240 000 Kč“, pak již samo toto ustanovení dává prostor pro zvýšení náhrady nad částku 240 000 Kč, neboť částka 240 000 Kč, podle zákona ta „nejmenší“, by měla být odpovídající náhradou v případech, kdy budou splněny jen základní zákonné podmínky – tedy odškodnění manžela, nezaopatřených dětí a rodičů, jestliže žili se zaměstnancem v domácnosti, při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu. Odpovědnost zaměstnavatele za škodu, kterou zaměstnanec utrpěl v důsledku pracovního úrazu, je odpovědností objektivní a od 1. 1. 2012 tedy není důvodu, aby byl pro pracovněprávní nároky pozůstalých používán přístup občanskoprávní judikatury, která pro případy, že se pevně stanovená částka náhrady podle § 444 odst. 3 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), jevila s přihlédnutím ke skutkovým okolnostem konkrétní věci nedostatečnou, nevylučovala, aby se za splnění podmínek § 13 odst. 2 obč. zák. pozůstalí domáhali po škůdci náhrady nemajetkové újmy podle § 13 odst. 3 obč. zák., a to v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo (viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04). Odškodnění pozůstalých po zaměstnanci zemřelém v důsledku pracovního úrazu, k němuž došlo po 31. 12. 2011, tak bude posuzováno podle § 378 odst. 1 zák. práce bez možnosti založit nárok pozůstalých na náhradu mimořádné nemajetkové újmy nad částku 240 000 Kč na aplikaci § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. (resp. od 1. 1. 2014 podle § 2959 o. z.).

Odpovědnost zaměstnavatele za škodu, kterou zaměstnanec utrpěl v důsledku pracovního úrazu, je odpovědností objektivní. K předpokladům jejího vzniku proto nepatří porušení právní povinnosti zaměstnavatele. Pro samotnou existenci odpovědnosti zaměstnavatele podle § 375 zák. práce je bezvýznamné, zda zaměstnavatel porušil nějakou svou povinnost zakotvenou v zákoníku práce, taková okolnost však může být jedním z důvodů pro zvýšení odškodnění podle § 378 odst. 1 zák. práce. K vymezení kritérií pro přiznání vyššího jednorázového odškodnění, které ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce umožňuje, lze podle závěrů uvedených v R 82/2020 využít dosavadní judikaturu ke stanovení výše náhrady nemajetkové újmy způsobené pozůstalému úmrtím blízké osoby podle § 13 obč. zák., jakož i judikaturu k náhradě nemajetkové újmy podle § 2959 o. z., např. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, uveřejněný pod číslem 85/2019 Sb. rozh. obč., ústavní stížnost proti citovanému rozsudku byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 4156/18, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018. Mimořádné okolnosti úmrtí zaměstnance, nízký věk oběti či pozůstalých, závislost pozůstalých na zemřelém, vyšší intenzita jejich vztahu a hlubší citové strádání pozůstalých (které podle judikatury k

občanskému zákoníku účinnému do 31. 12. 2013 odůvodňovaly přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 3 obč. zák.) by měly být důvodem pro zvýšení náhrady. Pro vyčíslení odpovídající náhrady není k dispozici žádný exaktní postup, neboť ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce je právní normou s relativně neurčitou hypotézou. Uplatní se zde proto volná úvaha soudu, založená na posouzení všech okolností individuálního případu.

Na uvedených závěrech učiněných ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2020 – za jejíž účinnosti došlo k smrtelnému pracovnímu úrazu zaměstnanců žalobkyně – nic nezměnila ani novela ustanovení § 271i zák. práce provedená zákonem č. [285/2020](#) Sb., kterým se mění zákon č. [262/2006](#) Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony, jenž v uvedené části nabyl účinnosti 1. 1. 2021.

Podle ustanovení § 271i odst. 1 zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021 jednorázová náhrada nemajetkové újmy pozůstalých přísluší

- a) manželovi nebo partnerovi zemřelého zaměstnance,
- b) dítěti zemřelého zaměstnance a
- c) rodiči zemřelého zaměstnance.

Podle ustanovení § 271i odst. 2 zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021 jednorázová náhrada nemajetkové újmy přísluší každému pozůstalému podle odstavce 1 nejméně ve výši dvacetinásobku průměrné mzdy v národním hospodářství zjištěné za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářnímu roku, ve kterém právo na tuto náhradu vzniklo; je-li náhrada vyplácena oběma rodičům, vyplatí se každému z nich polovina této částky. Výše jednorázové náhrady nemajetkové újmy pozůstalých se zaokrouhluje na celé stokoruny nahoru.

Podle ustanovení § 271i odst. 3 zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021 jednorázová náhrada vzniklé nemajetkové újmy přísluší i dalším osobám v poměru rodinném nebo obdobném, které újmu zaměstnance pocítují jako vlastní újmu.

Podle ustanovení § 271i odst. 4 zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021 výši průměrné mzdy zjištěné podle odstavce 2 vyhlásí Ministerstvo práce a sociálních věcí na základě údajů Českého statistického úřadu sdělením uveřejněným ve Sbírce zákonů.

Právní úprava účinná od 1. 1. 2021 zavedla institut jednorázové náhrady nemajetkové újmy pozůstalých, který nahradil dosavadní institut jednorázového odškodnění pozůstalých. Výše náhrady nemajetkové újmy pozůstalých není nadále upravena pevnou částkou a nově se odvozuje od dvacetinásobku průměrné mzdy v národním hospodářství zjištěné za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářnímu roku, ve kterém vznikne pozůstalému právo na jednorázovou náhradu. Náhrada přísluší též širšímu okruhu osob, než jak tomu bylo u jednorázového odškodnění pozůstalých. Oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2020 se jednorázová náhrada nemajetkové újmy pozůstalých neváže u dětí zemřelého zaměstnance na jejich nezaopatřenost a u rodičů zemřelého na nutnost jejich žití v domácnosti; čímž byl odstraněn – jak také uvádí důvodová zpráva k zákonu č. [285/2020](#) Sb. – „nedůvodný rozdíl mezi občanskoprávní a pracovněprávní úpravou“. Jednorázová náhrada nemajetkové újmy přísluší i dalším osobám, které byly vůči zemřelému zaměstnanci v poměru rodinném nebo obdobném a které jeho újmu pocítují jako vlastní újmu. Pro tyto případy není minimální výše jednorázové náhrady zákonem stanovena; vznik nemajetkové újmy musí být u každé z uvedených osob uplatňujících právo na její náhradu prokázán. Výše náhrady se bude určovat podle okolností každého případu vypovídajících o míře újmy jednotlivých, zemřelému zaměstnanci blízkých osob; významná tu bude zejména – jak vyplývá z výše

uvedeného - kvalita a intenzita vzájemného vztahu mezi zaměstnancem a jemu blízkou osobou.

Obecně platí, že nový právní předpis, který řeší stejný právní institut jinak (zcela nebo jen zčásti) než dosavadní právní úprava, může mít vliv i na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, je-li jeho vztah k dosavadnímu předpisu založen na principu tzv. zpětné účinnosti (retroaktivity). Právní teorie rozeznává zpětnou účinnost (retroaktivitu) nepravou a pravou. O pravou zpětnou účinnost (retroaktivitu) jde tehdy, jestliže se novým právním předpisem má řídit vznik právního vztahu a nároků účastníků z tohoto vztahu také v případě, kdy právní vztah nebo nároky z něj vyplývající vznikly před účinností nového právního předpisu. Pravá zpětná účinnost není v českém právním řádu přípustná, neboť k definičním znakům právního státu patří princip právní jistoty a ochrany důvěry účastníků právních vztahů v právo. Součástí právní jistoty je také zákaz pravé zpětné účinnosti (retroaktivity) právních předpisů; tento zákaz, který je pro oblast trestního práva hmotného vyjádřen v čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, lze pro ostatní právní odvětví dovodit z čl. 1 Ústavy (srov. např. právní názor uvedený v nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 28. 2. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 9/95, uveřejněném pod č. [107/1996](#) Sb., a v nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, uveřejněném pod č. [63/1997](#) Sb.). Nepravá zpětná účinnost (retroaktivita) oproti tomu znamená, že novým právním předpisem se sice mají řídit i právní vztahy vzniklé před jeho účinností, avšak až ode dne jeho účinnosti; samotný vznik těchto právních vztahů a nároky z těchto vztahů vzniklé před účinností nového právního předpisu se spravují dosavadní právní úpravou (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 796/2014).

Právo na náhradu škody (újmy) vzniklé úmrtím zaměstnance, k němuž došlo v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, hrazené do 31. 12. 2020 jednorázovým odškodněním pozůstalých (srov. § 378 zák. práce, popř. § 271i zákoníku práce ve znění účinném od 1. 10. 2015 do 31. 12. 2020) a od 1. 1. 2021 jednorázovou náhradou nemajetkové újmy pozůstalých (srov. § 271i zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021), pozůstalým vzniká v okamžiku smrti zaměstnance. Přejícné ustanovení čl. II zákona č. [285/2020](#) Sb. zvláštní úpravu ve vztahu k nové úpravě obsažené v ustanovení § 271i zákoníku práce ve znění účinném od 1. 1. 2021 neobsahuje. Z uvedeného proto vyplývá, že zemřel-li zaměstnanec v době do 31. 12. 2020, vzniká pozůstalým zaměstnance nárok na jednorázové odškodnění pozůstalých, který se posuzuje podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2020, a že pozůstalým zaměstnance, který zemřel po 31. 12. 2020, vzniká nárok na jednorázovou náhradu nemajetkové újmy pozůstalých, jejíž poskytnutí se řídí právní úpravou účinnou od 1. 1. 2021.

Lze tedy uzavřít, že za právní úpravy účinné v době od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2020 zaměstnavatel hradil (zavázal se hradit) jednorázové odškodnění pozůstalých nad rámec stanovený právními předpisy ve smyslu ustanovení § 4 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb., poskytl-li odškodnění (zavázal se je poskytnout) někomu jinému než pozůstalému manželovi, nezaopatřenému dítěti nebo (jestliže s ním žili v domácnosti) rodičům zemřelého zaměstnance, anebo ve výši, která s ohledem na konkrétní okolnosti přesahuje míru újmy oprávněných osob (danou především kvalitou a intenzitou vzájemného vztahu zemřelého zaměstnance a oprávněných osob, popř. dalšími specifickými okolnostmi případu jako jsou například mimořádné okolnosti úmrtí zaměstnance, nízký věk oběti či pozůstalých, závislost pozůstalých na zemřelém a hlubší citové strádání pozůstalých apod.); jednorázové odškodnění pozůstalých, které zaměstnavatel hradil (zavázal se hradit) nad částku základní výše odškodnění 240 000 Kč, není plněním nad rámec stanovený právními předpisy, odpovídá-li míře újmy odškodňované oprávněné osoby.

Z uvedeného pro poměry projednávané věci vyplývá, že úhrada jednorázového odškodnění pozůstalých v částce 200 000 Kč sourozencům P. M. byla žalobkyní provedena nad rámec stanovený právními předpisy ve smyslu ustanovení § 4 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb., neboť sourozenci zemřelého zaměstnance nejsou součástí okruhu oprávněných osob, kterým podle ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce tato náhrada náleží. V úvahu sice připadá, že by žalobkyně byla povinna sourozencům P. M. - stejně jako zaopatřenému dítěti zemřelého zaměstnance (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.

3. 2020, sp. zn. 21 Cdo 710/2019, uveřejněný pod č. 41/2021 v časopise Soudní judikatura) - odčinit nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do práva na soukromí sourozenců zaměstnance v souvislosti se smrtí zaměstnance následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, zasáhla-li do tohoto osobnostního práva sourozenců zaviněným porušením povinnosti stanovené zákonem ve smyslu § 2910 věty první o. z., avšak plnění poskytnuté na odčinění takové újmy není náhradou škody (újmy), za kterou žalobkyně odpovídá podle zákoníku práce a kterou za ni v souladu s ustanovením § 365 zák. práce a § 2 odst. 1 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb. z titulu pojištění odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání hradí (je povinna hradit) příslušná pojišťovna (žalovaná). Odvolací soud proto dospěl ke správnému závěru o věcné neopodstatněnosti žaloby v části, kterou se žalobkyně po žalované domáhala zaplacení částky 200 000 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady plnění, které na odškodnění poskytla sourozencům P. M., neboť se nejedná o plnění, které by za ni žalovaná jinak plnila poškozenému (srov. § 5 odst. 2 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.).

Se závěrem odvolacího soudu o věcné neopodstatněnosti žaloby na zaplacení částky 480 000 Kč s příslušenstvím, kterou žalobkyně uplatnila jako náhradu plnění, které na základě dohod o jednorázovém odškodnění pozůstalých za žalovanou poskytla pozůstalým rodičům P. M. a K. P., dovolací soud nesouhlasí. Odvolací soud k tomuto závěru dospěl jen na základě skutečnosti, že plnění bylo poskytnuto „nad částku stanovenou zákonem“, aniž by náležitě uvážil, že částka 240 000 Kč je podle zákona „nejmenší“ částkou jednorázového odškodnění pozůstalých, poskytovanou v případech, kdy budou splněny jen základní zákonné podmínky - tedy odškodnění manžela, nezaopatřených dětí a rodičů, jestliže žili se zaměstnancem v domácnosti, při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu. V rozporu se shora podaným výkladem neprovedl vymezení relativně neurčité hypotézy ustanovení § 378 odst. 1 zák. práce a nezabýval se tím, zda konkrétní okolnosti posuzovaného případu odůvodňují - s ohledem na míru újmy oprávněných osob - poskytnutí náhrady vyšší částkou, než je minimální zákonem stanovená částka odškodnění.

Závěr o věcné neopodstatněnosti žaloby na zaplacení částky 480 000 Kč s příslušenstvím odvolací soud nemohl učinit ani na základě zjištění, že žalobkyně při uzavření dohod o jednorázovém odškodnění pozůstalých a poskytnutí plnění pozůstalým svým zaměstnanců postupovala v rozporu s pokyny žalované a porušila tak povinnost, která pro ni vyplývala z ustanovení § 8 písm. c) vyhlášky č. [125/1993](#) Sb. Porušení takové povinnosti (i kdyby se ho žalobkyně dopustila a i kdyby tím ztížila zjištění právního důvodu plnění, rozsahu nebo výše škody) není důvodem, pro který by žalovaná (pojišťovna) nebyla povinna plnit náhradu škody (újmy) za žalobkyni (zaměstnavatele), nýbrž jen skutečností zakládající jí vůči žalobkyni právo na přiměřenou náhradu, zejména nákladů vyvolaných tímto porušením, nejvýše však do poloviny částek, které z důvodu pojistné události vyplatila (srov. § 9 odst. 1 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb.); žalovaná by nebyla povinna plnit jen za splnění podmínek stanovených ustanovením § 9 odst. 2 vyhlášky č. [125/1993](#) Sb. [pokud by žalobkyně nevznesla v řízení o náhradě škody (újmy), kterou má žalovaná uhradit, bez souhlasu žalované námítku promlčení nebo by se zavázala bez tohoto souhlasu uhradit promlčenou pohledávku anebo by bez souhlasu žalované uzavřela soudní smír], jež ze skutkových zjištění soudů ani skutkových tvrzení účastníků nevyplývá.

Rozsudek odvolacího soudu v části výroku I o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně v části o zamítnutí žaloby na zaplacení částky 480 000 Kč není tedy správný.

Vzhledem k tomu, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu v části výroku I, v níž bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve výroku o zamítnutí žaloby na zaplacení 200 000 Kč s příslušenstvím, správný a protože nebylo zjištěno, že by byl v této části postižen některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobkyně v uvedeném rozsahu podle ustanovení § 243d

odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

Protože v případě výroku I rozsudku odvolacího soudu, s výjimkou jeho části, v níž bylo rozhodnuto o zamítnutí dovolání žalobkyně, nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání ve věci samé, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud v této části výroku I, jakož i v akcesorickém výroku II, rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně v části výroku o věci samé, v níž bylo rozhodnuto o zamítnutí žaloby na zaplacení 480 000 Kč s příslušenstvím, zrušil dovolací soud v této části, jakož i v akcesorickém výroku o náhradě nákladů řízení, rovněž toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 8) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odmítnutí dovolání](#)
- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím a bezdůvodné obohacení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Opomenuté vyjádření účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Služební poměr](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určitost sankcionované povinnosti](#)
- [Pohledávka](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)